

loc. cit. Imo et censuris coerceri, cap. 1 et II, *Ut lite non contestata*. etc. Pirhing, h. t. n. 20 et alii. Interea tamen, seu donec lis contestata fuerit regulariter testes recipi nequeunt ad probandam actoris intentionem, juxta dicenda tit. VII, cujus rubrica stat pro regula negative posita, illis verbis: « ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem, » etc.

16. *Per solas positiones actoris, ac responsiones rei ad eas, non inducitur contestatio litis.* — Resp. III. Per solas positiones actoris, et responsionem ad ipsas a reo factam, non inducitur contestatio litis. Ita communis; atque habetur decisum in cap. un. h. t. illis verbis: « Cum non per positiones, et responsiones ad eas, sed per petitionem in jure propositam, et responsionem seculam, litis contestatio fiat. » Concordat textus in c. *Dudum*. 54. ff. *licet autem de Election.* et L. un. C. de *Litis contestat.* Accedit ratio a Glossa in cit. cap. un. h. t. allata: quia, qui ponit aliquid dictum vel factum, nihil petit ab adversario, per hoc ostendit se velle agere; et ita non potest sequi sententia judicis condemnatoria, vel absolutoria, eo quod nihil ab actore fuerit petitum.

17. *Nec per confessionem rei in judicio factam ante oblatum libellum actoris.* — Queritur III. An per confessionem rei inducatur litis contestatio? Resp. I. Si reus confiteatur in judicio ante oblatum ab actore libellum, non fit litis contestatio, neque tunc est sententia definitiva, sed dumtaxat præcepto judicis, quo is præcipiat reo, ut intra certum tempus cum modica dilatione a iudice præfigendum solvat. Ita Glossa in c. *Dudum*. 54, §. *Responsionem, De Election.* Abbas, cap. 1, n. 13, h. t. et patet ex l. *Si debitori*. ff. de *Judiciis*. Et merito: siquidem in tali casu nondum præcessit petitio actoris.

18. *Quid, si fiat in judicio post oblatum libellum?* — Resp. II. Quod si vero post oblatum libellum, atque petitionem factam ab actore, reus confiteatur eo animo, ut non cogatur subire iudicium, etiam tunc non fit contestatio litis, neque opus est sententia judicis. Ita Glossa, ubi supra, et Abbas cit. n. 13. Idque desumitur, ex l. *Si reus*. ff. de *Procurat.* ubi dicitur, quod qui paratus est solvere, non cogitur iudicium suscipere. Accedit ratio: quia inter consentientes non datur lis, et consequenter neque contestatio litis: unde et in tali casu non est opus sententia definitiva, sed solum præcepto judicis, ut

confessus solvat actori debitum intra certum tempus.

19. *Quid, si fiat in judicio post oblatum libellum.* — Resp. III. Quando post oblatum ab actore libellum fit confessio in judicio cum aliqua resistantia, planum est, quod inducatur litis contestatio. Ita Speculator tit. de *Litis contestat.* § *Nunc videndum*. n. 11. Abbas cit. cap. un. n. 13, h. t. post Joan. Andream et Cynum. Unde si reus fateatur mutuum, sed neget lapsum esse terminum ad solvendum, aut alleget inopiam, planum est fieri contestationem litis: cum interveniat petitio actoris, et aliqua contradictio rei, quod sufficit, l. *Rem non novam*. C. de *Judiciis*, estque amplius dictum supra n. 5, et seqq.

20. *Aut si reus confiteatur quidem se debere, sed opponat exceptionem.* — Ceterum, si reus confiteatur quidem se debere, sed opponat aliquam exceptionem contra actorem, v. g. dicendo: « Centum quos petis ex causa mutui, accepi quidem, sed jam solvi, » aut: « Sed tu reciproce debes mihi centum ex titulo emptionis, » etc. tunc (nisi secus appareat de mente rei taliter excipientis) primum fiet litis contestatio, si actor solutionem, vel reciprocum debitum negaverit: quia tunc reus per exceptionem oppositam sit quodammodo actor, alteroque exceptionem negante, intervenit illinc petitio, hinc negatio, per quæ solet induci litis contestatio. Engel, h. t. n. 1. Additur vero notanter, « Nisi secus appareat de mente rei, » propter sequentem conclusionem.

21. *Quando reus simpliciter confitetur animo contestandi litem, tunc hæc inducitur.* — Resp. IV. Etiam tunc inducitur litis contestatio, quando reus ad oblatum libellum simpliciter confitetur animo contestandi litem: potest enim confessio in judicio, non solum, ut quis non cogatur subire iudicium (in quo casu habent locum dicta n. 18.), sed etiam eo animo ut iudicium subeat, et feratur sententia definitiva: quia hoc quandoque est utile, v. g. propter conservandam stipulationem de evictione, arg. l. *Utique autem*. ff. de *Rei vindicat.* in quo proinde casu per confessionem ejusmodi fit litis contestatio. Ita Glossa in c. *Dudum*. 54, §. *Responsionem de Election.*; Abbas, loc. cit. n. 13, et alii. Idque merito: quia jura simpliciter dicunt, quod per petitionem unius et responsionem alterius in judicio factam, inducatur litis contestatio; neque distinguunt, an id fiat negando vel confitendo, ut cap. un. h. t. et cit. c. *Dudum*. 54, de

Election. estque jam dictum n. 5, et consequenter per talem confessionem, quæ fit nimo contestandi litem, revera hæc inducitur.

22. *Idem amplius probatur.* — Hoc ipsum sumitur ab etymologia nominis. Nam *contari*, idem est ac *simul testari*: atqui reus, supra, confitendo simul cum actore testatur super re petita; ergo. Concordat textus satis notabilis in c. *Cum causam*. 62, juncta Glossa §. *Lis contestata de Appellation.*, ubi satis clare dicitur, quod per confessionem in judicio factam animo litigandi, fiat litis contestatio.

23. *Solvuntur instantiæ.* — Nec obstat textus in cit. l. *Rem non novam*. C. de *Judiciis*, ubi dicitur litem contestari « post narrationem propositam, et contradictionem objectam. » Resp. enim, tacendo alias dicti textus explicationes, ac paucis concordando jura juribus, ibi solum indicari modum communiter et magis usitatum contestandi litem: non autem negari alios modos contestandi litem, ibidem in jure fundatos; ut est confessio in judicio facta animo contestandi litem.

24. *Solvuntur instantiæ.* — Dices: Si per confessionem partis, modo declarato, induceretur litis contestatio; ergo etiam opus esset postmodum sententia definitiva judicis, per quam imponeretur finis controversiæ. Atqui hoc non videtur dicendum: nam stante confessione partis, nulla potest esse controversia, quæ dirimatur per sententiam definitivam judicis; quinimo « Nullæ sunt partes judicantis in confitentes; » ut dicitur, l. *Proinde*. ff. *Ad legem Aquiliam*; ergo R. Concessa sequela maj. negando min. cum sua probatione. Quia non obstante dicta confessione, jam intervenit aliqua controversia, saltem in quantum reus permisit se trahi ad iudicium, et petivit, recepitque libellum, atque confitendo, simpliciterque respondendo, litem contestari voluit. Ad alteram probationem respondetur, dictum illud, « Nullæ sunt partes judicantis in confessos, » potissimum procedere quoad examinationem causæ, non vero quoad prolationem sententiæ; prout amplius dici solet infra tit. XVIII. *De confessis*.

25. *Litis contestatio non inducitur per oppositam exceptionem.* — Queritur IV. An per oppositam exceptionem inducatur contestatio litis? Resp. Negative, per textum notabilem in cap. II, h. t., in 6. ac notat Speculator tit. de

Litis contestat. § *Nunc dicamus*. n. 24; Abbas, cap. un. n. 13, h. t.; Barbosa, cit. cap. II, n. 1, h. t. in 6. allegans alios. Ratio est, quia contestatio non inducitur, nisi per responsionem rei ad petitionem actoris: atqui is, qui excipit, non sic respondet: quia neque affirmat intentionem actoris, neque negat, c. *Cum venerabilis, de Exception.* juncta reg. 63 jur. in 6. ibi: « Exceptionem objiciens, non videtur de intentione adversarii confiteri. »

26. *Tam declinatoriam fori, quam peremptoriam.* — Et hoc intelligendum est non tantum de iis exceptionibus, quæ sunt declinatoriæ fori (hæ enim cum opponantur ad declinandum forum atque impediendum processum coram iudice incompetente, vel suspecto, non vero ad litigandum, certum est, per eas non induci contestationem litis), sed etiam de exceptionibus peremptoriis; prout expressum habetur in cap. II, h. t., in 6. illis verbis: « Si oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litis contestatio intelligitur esse facta. »

27. *Idque amplius probatur.* — Accedit ratio, tum quia etiam ille, qui opponit exceptionem peremptoriam, non respondet petitioni actoris; quinimo eam neque fatetur, neque negat, ut dictum n. 25; tum quia per litis contestationem constituitur iudicium, per exceptionem peremptoriam vero destruitur: atqui eadem res non potest parere duos effectus contrarios; prout argumentatur Glossa in cit. cap. II, §. *Facta*. h. t. in 6. Et hinc cap. I. eod. 6. dicitur, quod objectio peremptoriæ exceptionis non impediatur, neque retardet litis contestationem: et consequenter hæc per eam non intelligitur fieri.

28. *Solvuntur instantiæ.* — Dices. In c. *Prout*, 4, de *Dolo et contumacia*. per solam exceptionem præscriptionis videtur facta litis contestatio. Similiter in c. *Cum venerabilis*. 6. de *Exception.* Lis contestata censetur per exceptionem permutationis: atque etiam in c. *Raynutius*. 16. de *Testament.* non aliter legitur facta litis contestatio, nisi per exceptionem annalis præscriptionis, atque usucapionis; ergo etiam per exceptionem lis contestatur. Resp. distinguendo consequens: ergo per solam, seu meram exceptionem lis contestatur, negatur; per exceptionem, quæ simul habet annexam contradictionem, a reo contra petitionem actoris propositam, conceditur. Siquidem, ut recte notat Glossa in d. cap. II,

7. *Facta*. h. t. in 6. et Pirhing h. t. n. 20. in præallegatis locis, atque aliis similibus, non simpliciter fit exceptio; sed simul reus directe respondet libello actoris cum adjuncta contradictione, et animo contestandi litem, taliter videlicet: «Nego, aut non credo narrata, prout narrantur, vel petita prout petuntur; et si etiam vera essent, tamen opponere possem, atque oppono exceptionem permutationis, præscriptionis, vel condonationis, etc. Idem fit in casu, si actore petente decem, reus dicat se non teneri solvere, cum pactum de non petendo sibi factum fuerit. Patet enim, quod talis responsio non contineat meram exceptionem; sed primo fiat directa responsio, seu contradictio ad petitionem actoris, et postea subjungatur exceptio: ac proinde merito hac ratione censetur lis esse contestata. Abbas, cap. un. n. 18. h. t.

29. *Effectus litis contestationis sunt multiplices*. — Quæritur V. Quinam sint effectus litis contestationis? Resp. eos esse multiplices. Et quidem

30. *I. Per eam constituitur iudicium*. — I. Per litis contestationem constituitur iudicium, potestque procedi ad sententiam diffinitivam, ad quam cæteroquin in iudicio ordinario deveniri nequit, cap. un. h. t. estque jam dictum supra n. 3. h. t.

31. *II. Ac partes litigantes sese obligant ad instantiam judicalem prosequendam*. — II. Per litis contestationem censentur partes litigantes mutuo consensu sese obligasse in ordine ad tale iudicium, sive ad hujusmodi instantiam judicalem prosequendam. Per eam siquidem juris fictione celebratur aliquis quasi contractus inter litigantes; ita, ut inducatur obligatio de iudicio sisti, et de iudicatum solvendo: hoc est, ut teneantur partes litigantes toties comparere, seque sistere in iudicio, quoties opus fuerit: neque possit alterutra pars altera invita a iudicio recedere; alioquin vero veluti improbus litigator omnia damna, et litis impensas, adversario resarcire teneatur, § *Hæc autem*. Instit. de *Pœna temere litigant*.

32. *III. Ex ea oritur actio iudicati*. — III. Ex hoc quasi contractu oritur actio iudicati, sive obligatio de iudicatum solvendo, virtute cujus pars victa obligatur post sententiam præstare id, quod per sententiam iudicatum, atque decisum fuerit. Engel h. t. n. 5.

33. *IV. Post litem contestatam non potest*

iudex recusari. — IV. Post litem contestatam iudex non potest recusari; text. clar. I. *Nemo*. C. de *Jurisdiction. omn. judic.* Etenim per litis contestationem coram eo factam censetur quis in talem iudicem consensisse, atque ejus, licet cæteroquin incompetentis, jurisdictionem in se prorogasse. Fallit tamen hoc in casu, quo nova causa, ipsum recusandi primum supervenit, c. *Insinuante*. 25. de *Offic. delegat.* aut si postea solum ejus notitia acquiratur, c. *Pastoralis*. 4. de *Exception.*

34. *V. Nec postea possunt opponi exceptiones dilato*. — V. Post contestationem litis nequeunt amplius opponi exceptiones dilatoriæ, vel declinatoriæ fori, c. *Inter monasterium*. de *Sentent. et re judic.* ibi: « Quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent: » cum concordantiis ibidem a Glossa relatis. Nam per contestationem litis censetur cœptum iudicium, atque renuntiatum dictis exceptionibus.

35. *VI. Per eam perpetuatur jurisdictio delegati*. — VI. Per litis contestationem perpetuatur jurisdictio delegati, adeo ut hæc per mortem delegantis non expiret, c. *Relatum*. 19. de *Offic. delegat.* Quinimo jam per citationem perpetuatur jurisdictio delegati, c. *Gratum*. 20. eod. estque fusiis declaratum lib. I, tit. III. de *Rescriptis*. § 10, n. 238. et seqq.

36. *VII. Ac post ipsam procurator invitatus revocari nequit*. — VII. Procurator, qui ante litem contestatam, etiam absque alia causa, libere revocari potest, postmodum invitatus nequit amplius revocari, nisi subsit causa aliqua rationabilis, c. *Quamvis*. de *Procurat.* in cit. Procurator siquidem per litis contestationem effectus est dominus litis, ac proinde absque alia causa rationabili invitatus revocari nequit, quamvis dominus, si voluerit, adhuc libere una cum procuratore suo possit interesse causæ suæ, præsertim si de collusionione timeat; prout subjungitur cit. c. *Quamvis* estque jam dictum, lib. I, tit. XXXVIII. de *Procuratoribus*. n. 105 et n. 132 et seqq.

37. *VIII. Neque mutari libellus*. — VIII. Post litis contestationem nequit amplius mutari libellus; ut dictum supra, tit. III. de *Libelli oblatione*. § 1, n. 29 et 30.

38. *IX. Et quid, si post eam alterutra pars litigantium recuset præstare juramentum calumniæ*. — IX. Litis contestatione semel facta, si alterutra pars litigantium absque justa causa recuset præstare juramentum calumniæ, actor quidem cadet sub actione; reus

vero pro confesso habebitur, text. clar. cap. ult. § fin. de *Jurament. calumn.*

39. *X. Per litis contestationem actiones temporales fiunt perpetuæ*. — X. Per litis contestationem actiones temporales fiunt perpetuæ; adeo, ut durent usque ad quadraginta annos l. ult. C. de *Præscript. triginta annorum*.

40. *XI. Atque per eam fit, ut actiones pœnales transeant in solidum contra eorum hæredes*. — XI. Litis contestatio facit, ut actiones pœnales, seu ex delicto, vel quasi delicto descendentes, transeant in solidum contra reorum, sive delinquentium hæredes; quæ alioquin nonnisi, quatenus ad hæredes pervenerit, transeunt. § *Non autem omnes*. Instit. de *Perpetuis et temporal. action.* Nam hæredes post litem antea contestatam non tam ex delicto defuncti, quam ex quasi contractu litis contestatæ, conveniri intelliguntur. Engel h. t. n. 5; Sannig eod. cap. iv, n. 1.

41. *XII. Per eam interrumpuntur præscriptiones longi temporis*. — XII. Per litis contestationem interrumpuntur præscriptiones longi temporis, videlicet decem aut viginti annorum, inchoatæ a reo, l. *Moræ litis*. C. de *Rei vindicat.*

42. *Hi, aliique effectus, nonnisi per validam litis contestationem inducuntur*. — Tacentur nonnulli alii effectus litis contestatæ, de quibus alibi. Quanquam iidem, sicut et hæcenus enumerati, nonnisi per validam litis contestationem inducantur: nam invalida nihil operatur, nullumque effectum producit, Auth. *Offeratur*. C. de *Litis contestat.*

TITULUS VI.

Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam diffinitivam.

1. *Rubrica præsens stat pro regula negative posita*. — Præsens rubrica, cum contineat sensum completum atque perfectum, stat pro regula negative posita; videlicet, quod « Regulariter lite non contestata non debeant testes recipi, neque possit ad sententiam diffinitivam procedi. » Quicumque igitur in casu particulari allegat rationem specialitatis, necesse habet eam probare: tum quia in materia communiter prohibita, sive in iis, quæ sunt de genere prohibitorum, locum

habet illud Clem. *Exivi*. § Porro de *Verb. signif.* « Ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum; » tum quia potior est causa, pro qua facit regula: habet enim adversarius necesse ostendere rationem, quare in illo casu regula non loquatur, sicque in ipsum refunditur onus probandi; uti notat Glossa super rubricam de *Reg. jur.* in 6. Quo prænotato.

2. *Sententia interlocutoria potest fieri ante litem contestatam*. — Quæritur I. Cur dicatur in rubrica præsentis tituli, « Non procedatur ad sententiam diffinitivam » ante litis contestationem? Resp. cum Abbate ad rubricam. n. 3, h. t. id fieri ad excludendum a regula sententiam interlocutoriam: quia bene potest antea procedi ad sententiam interlocutoriam, præsertim eam, quæ fertur super exceptionibus dilatoriis, aut declinatoriis fori; aut quæ fertur super his, quæ de novo emergunt, vel incidunt, v. g. an reus fuerit legitime citatus, vel an is sit contumax, ac hujusmodi. Et hinc pariter testes, quamvis ante litem contestatam regulariter non possint recipi super negotio principali; possunt tamen recipi super dictis exceptionibus dilatoriis aut declinatoriis fori: siquidem hæc necessario proponendæ sunt ante litem contestatam, ut dictum tit. præced. n. 35. ac proinde, si opus fuerit, etiam testes ante hanc recipiendi sunt ad illarum probationem. Et hoc idem dicendum de aliis quæstionibus incidentalibus, aut de novo emergentibus ante ingressum iudicii; puta, an reus legitime fuerit citatus, vel an is existat contumax: nam etiam circa talia necessario testes prius sunt recipiendi, ac præmittenda sententia interlocutoria.

3. *Non item diffinitiva; et cur?* — Verum loquendo de negotio principali, procedit regula in rubrica contenta. Et ratio ipsius est: quia basis, ac fundamentum iudicii ordinarii, est ipsamet litis contestatio, qua ommissa nihil agitur, cap. un. de *Litis contestat.* Ergo hoc ipso, regulariter loquendo, etiam non valet testium receptio, neque sententia diffinitiva inde secuta. Quinimo utraque ipso jure nulla est atque inanis, c. *Ad hoc Deus*. 1. et c. *Accedens*. 2, § *Cum igitur*. juncta Glossa, § *Casamus*. h. t. cum concordantiis. Confirmatur: quia ante litis contestationem, utpote quæ est basis ac fundamentum iudicii ordinarii, necdum censetur causa in iudicium deducta; imo adhuc incertum est, an lis sit secutura,